

Türk Ceza Hukukunda İrtikâp Suçu

Mekin NEMLİ*

ÖZET

İrtikâp suçu 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 250'nci maddesinde düzenlenmiştir. İrtikâp suçunun; icbar suretiyle, ikna suretiyle ve hatadan yararlanmak suretiyle olmak üzere üç işleniş şekli bulunmaktadır. İrtikâp suçu özgü suç olup, suçun faili sadece kamu görevlisi olabileceğinden kamu görevlisi olmayanlar "müstakil fail" veya "müşterek fail" olamazlar. Bu suçların işlenişine iştirak eden kamu görevlisi dışındaki kişiler "azmettiren" veya 'yardım eden' olarak sorumlu tutulurlar. Maddenin ilk şeklinde, icbar suretiyle irtikâp suçunun unsurlarından olan "icbar" kavramının tanımı yapılmamıştı. 6352 sayılı Kanunla "icbar" kavramının tanımı yapılarak, TCK'nın 250'nci maddesinin birinci fıkrasına ikinci cümle olarak eklenmiştir. Kanun metnine "icbarın" tanımının eklenmesiyle, uygulamacıların, icbar suretiyle irtikâp suçunu, rüşvet suçu olarak değerlendirme hatasına düşmelerinin önüne geçilmiştir. 6352 sayılı Kanunla icbar kavramının tanımının eklenmesi rüşvet suçuyla icbar suretiyle irtikâp suçunu birbirinden ayırt edilebilmesini kolaylaştırmıştır. Ancak aynı hususu ifade etmek üzere mevcut maddede hangi terim kullanılmışsa kanun değişikliği ile eklenecek fıkralarda da aynı terimin kullanılması beklenir. Oysaki 6352 sayılı kanunla yapılan değişiklikle eklenen fıkralar düzenlenirken aynı terimi kullanmaya özen gösterilmeden düzenlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İrtikâp, İcbar, İkna, Kamu görevlisi, Yarar

The Crime of Extortion in the Turkish Penal Law

ABSTRACT

The crime of extortion is regulated in Article 250 of the Turkish Penal Code No. 5237. The crime of extortion there are three ways of processing: by coercion, by persuasion and by taking advantage of error. Since the crime of extortion is a specific crime and the perpetrator of the crime can only be a public official, those who are not public officials cannot be 'independent perpetrators' or 'joint perpetrators'. Persons other than public officials who participated in the commission of these crimes are held responsible as 'instigators' or 'helpers'. Law No.6352 facilitated the distinction between the crime of bribery and the crime of extortion by coercion. However, whatever term was used in the current article to express the same issue, it was expected that the same term would be used in the paragraphs to be added with the amendment of the law. However, it is seen that the paragraphs added with the amendment made with the Law No. 6352 are arranged without paying attention to the term unity while editing.

Keywords: Extortion, Compulsion, Convince, Public officer, Benefit

* Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kamu Hukuku Bölümü, mekinnemli@hotmail.com, ORCID 0000-0001-9932-9647

1. Giriş

İrtikâp suçu Türk Ceza Kanunu “Özel Hükümler” başlıklı ikinci kitabı, “Millete ve Devlete Karşı Suçlar ve Son Hükümler” başlıklı dördüncü kısmı, “Kamu İdaresinin Güvenilirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar” başlıklı birinci bölümü, “İrtikâp” başlıklı 250. maddesinde düzenlenmiştir.

Zimmet, Denetim görevinin ihmali, Rüşvet, Nüfuz ticareti, Görevi kötüye kullanma, Göreve ilişkin sırrın açıklanması, Kamu görevlisinin ticareti, Kamu görevinin terki veya yapılmaması, Kişilerin malları üzerinde usulsüz tasarruf, Kamu görevinin usulsüz olarak üstlenilmesi, Özel işaret ve kıyafetleri usulsüz kullanma, Görevi yaptırmamak için direnme, Kamu görevine ait araç ve gereçleri suçta kullanma suçları da irtikâp suçunun düzenlendiği bölüm içerisinde düzenlenmiştir. İrtikâp suçu görevi kötüye kullanma suçunun özel şeklidir.¹ Sadece kamu görevlileri tarafından işlenebilen irtikâp suçu kamu görevinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılarak icbar yoluyla veya kamu görevinin sağladığı güven kötüye kullanılarak ikna yoluyla veya muhatabın hatasından yararlanılması yoluyla kamu görevlisinin kendisine veya başkasına yarar sağlanması veya yarar vaadinde bulunulmasının sağlanması olarak tanımlanabilir.² İrtikâp suçunun düzenlendiği TCK’nın 250. maddesi şöyledir:

“(1) Görevinin sağladığı nüfuzu kötüye kullanmak suretiyle kendisine veya başkasına yarar sağlanmasına veya bu yolda vaatte bulunulmasına bir kimseyi icbar eden kamu görevlisi, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Kamu görevlisinin haksız tutum ve davranışları karşısında, kişinin haklı bir işinin gereği gibi, hiç veya en azından vaktinde görülmeyeceği endişesiyle, kendisini mecbur hissederek, kamu görevlisine veya yönlendireceği kişiye menfaat temin etmiş olması halinde, icbarın varlığı kabul edilir.(2) Görevinin sağladığı güveni kötüye kullanmak suretiyle gerçekleştirdiği hileli davranışlarla, kendisine veya başkasına yarar sağlanmasına veya bu yolda vaatte bulunulmasına bir kimseyi ikna eden kamu görevlisi, üç yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.(3) İkinci fıkrada tanımlanan suçun kişinin hatasından yararlanarak işlenmiş olması halinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolünür.(4) İrtikâp edilen menfaatin değeri ve mağdurun ekonomik durumu göz önünde bulundurularak, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarısına kadar indirilebilir”.

5237 sayılı TCK’da, irtikâp suçu bakımından 765 sayılı TCK’da yer alan “memuriyet sıfatı veya görevini kötüye kullanma” ibarelere yerine; icbar suretiyle irtikâp yönünden “görevin sağladığı nüfuzu kötüye kullanma”, ikna suretiyle ve hatadan yararlanmak suretiyle irtikâp yönünden “görevin sağladığı güveni kötüye kullanma” ibarelerine yer verilerek irtikâp-kamu görevi bağı kurulmuştur.³

¹ Selami Turabi, *İrtikâp Suçları (5237 Sayılı TCK.250)*, 1. bs. (Ankara: Seçkin 2009), s. 61.

² Erdal Yerdelen, “İrtikâp Suçu (TCK m. 250)”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 8, S. 2 (Aralık/2013): s. 447.

³ Yerdelen, a.g.m., s. 447./ İlhan Üzülmez, “Yeni Ceza Kanununda İrtikâp Suçu (M.250)” *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 14, S. 2 (2006): s. 274.

I- Suçla Korunan Hukuksal Değer ve Suçun Konusu

Kamu görevlisi tarafından; görevinin sağladığı güç kötüye kullanılarak muhatabın yarar sağlama veya yarar vaadinde bulunmaya zorlanması, görevin sağladığı güven kötüye kullanılarak muhatabın yarar sağlama veya yarar vaadinde bulunmaya ikna edilerek yanıltılması veya muhatabın düştüğü hata hatırlatılmayıp yarar sağlama veya yarar vaadinde bulunmasına sessiz kalınması doğruluk ve sadakatle bağdaşmayan davranışlar olduğundan kamu görevlisinin doğruluk ve sadakatini ortadan kaldıracığı gibi, kamu idaresinin saygınlık ve güvenilirliği de zarar görür.⁴

İrtikâbın suç olarak düzenlenmesi ile hem kamu görevlisinin görevini sadakatle yaparak güven duyulmasındaki kamusal yarar, hem de kamu görevlisi tarafından kamu idaresi ile işi olan kişilerin zarara uğratılmasının engellenmesindeki bireysel yarar korunmak istenmektedir.⁵ Düzenlemeyle kamu idaresine duyulan güvenin korunmasının yanında kamu idaresi ile işi olan kişilere zarar verilmesinin engellenmesi amacı da bulunmaktadır.⁶

İrtikâp suçunun konusu yarar ve yarar vaadidir.⁷ Ekonomik değer taşıyan her şey yarar kavramı içerisine girer. Bu; para, çek, senet olabileceği gibi menkul, gayrimenkul, hizmetten yararlanma, borcun vadesinin uzatılması da olabilir.

Duygusal nitelikli hususların yarar kavramı içerisinde değerlendirilip değerlendirilemeyeceği konusu öğretilerde tartışmalıdır. Bir görüş, yarar kavramını geniş yorumlamak gerektiğini, kişiye maddi ve duygusal katkısı olabilecek her şeyin yarar olarak değerlendirilmesi gerektiğini⁸ belirtirken; diğer bir görüş, ekonomik değeri olan şeylerin yarar kavramının içerisine gireceğini, duygusal nitelikli hususların yarar kavramının içerisine girmeyeceğini belirtmektedir.⁹

II- Suçun Faili

TCK m. 250/1'de “... bir kimseyi icbar eden kamu görevlisi... cezalandırılır” denilmekte; m.250/2'de de “...bir kimseyi ikna eden kamu görevlisi...cezalandırılır” denilmektedir. İfadeden de anlaşılacağı gibi irtikâp suçu özgü suç niteliğinde olup, kamu görevlileri tarafından işlenebilen bir suçtur.¹⁰ Ancak kuruluş kanunlarında kurum mallarına karşı işlenecek suçlar yönünden kamu görevlisi sayılanlar, kurum malları da irtikâp suçuna konu olmayacağından kapsamın dışındadırlar.¹¹

⁴ Vesile Sonay Evik, “İrtikâp Suçu” *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.6, S.2 (2007): s. 52.

⁵ Veli Özer Özbek, vd., *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 6. bs. (Ankara: Seçkin, 2014), s. 958.

⁶ İhsan Akçin, *Kamu İdaresinin Güvenirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar*, 3. bs. (Ankara: Adalet, 2021), s. 514.

⁷ Mehmet Nihat Kanbur, “6352 Sayılı Kanun Değişiklikleri Çerçevesinde Türk Ceza Hukukunda İrtikâp Suçu (TCK m.250)” *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, S. 2 (Aralık/2013): s. 1180.

⁸ Erdener Yurtcan, *Yargıtay Kararları Işığında Rüşvet-Zimmet-İrtikâp-Görevi Kötüye Kullanma*, 7. bs. (Ankara: Seçkin, 2020), s. 56.

⁹ Evik, A.g.m., s. 60. / Koca ve Üzülmüş, A.g.e., s. 889.

¹⁰ Durmuş Tezcan, Ruhan Erdem ve Murat Önok, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, 19. Bs. (Ankara: Seçkin, 2021), s. 1280.

¹¹ Tezcan, vd., a.g.e., s. 1280.

TCK m. 6/1-c’de kamu görevlisi “kamusal faaliyetin yürütülmesinde atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi” olarak tanımlanmıştır. Kamusal faaliyet ise mevzuatın belirlediği usul ve esaslar içerisinde kamu adına gerçekleştirilecek her türlü faaliyettir.¹² TCK 6. madde gerekçesinde bu hususla ilgili olarak şöyle denilmektedir:

“...Kamusal faaliyet, Anayasa ve kanunlarda belirlenmiş olan usullere göre verilmiş olan bir siyasal kararlar, bir hizmetin kamu adına yürütülmesidir. Bu faaliyetin yürütülmesine katılan kişilerin maaş, ücret veya sair bir maddi karşılık alıp almamalarının, bu işi sürekli, süreli veya geçici olarak yapmalarının bir önemi bulunmamaktadır...”

İrtikâp suçunun oluşması için fiilin gerçekleştiği sırada failin kamu görevlisi sıfatını taşıması gerekir. Fiil gerçekleştiikten sonra bu sıfatın kaybedilmesinin; fiilen görev başında olunmadığı sırada, mesai saatleri dışında işlenmesinin suçun oluşmasını etkilemez.¹³ Kamu görevlisi olmamasına rağmen kendisini kamu görevlisi olarak göstererek yarar sağlanması halinde duruma göre kamu görevinin usulsüz üstlenilmesi, dolandırıcılık veya yağma suçu oluşabilirse de irtikâp suçu oluşmaz. Yargıtay aşağıda ilgili kısımlarına yer verilen kararında şu ifadelerle yer vermiştir:

“...İmar ve Şehircilik Müdürlüğünde işçi olarak görev yapan, yetki ve görev alanına giren bir işlem bulunmadığı halde, temyiz konusu olmayan sanık ...'dan imara aykırı olarak yaptığı inşaat için "yapı ruhsatını belediye meclisinden geçirebilmek için 2.500 TL para gerekiyor" demek suretiyle 2.500 TL alan ve nüfuz sahibi olmadığı anlaşılan sanıkların eylemlerinin dolandırıcılık suçunu oluşturacağı...”¹⁴

III-Suçun Mağduru

Genel olarak mağdur; aleyhine suç işlenen, ceza normu ile korunan hak ve menfaati zedelenen, suçtan doğrudan doğruya zarar gören kişidir.¹⁵ İcbar suretiyle irtikâpta, yarar sağlamaya veya yarar sağlama vaadinde bulunmaya manevi cebirle zorlanan; ikna suretiyle irtikâpta yarar sağlamaya veya yarar sağlama vaadinde bulunmaya ikna edilerek aldatılan; hatadan yararlanmak suretiyle irtikâpta yanılıyla yarar sağlama veya yarar sağlama vaadinde bulunarak düştüğü hatalı durumundan yararlanılandır.¹⁶

İcbar edilerek, ikna edilerek veya hatasından yararlanılarak irtikâba maruz bırakılan kişinin adına başka bir kişinin kamu görevlisine veya yönlendireceği kişiye yarar sağlaması veya yarar vaadinde bulunması mümkündür. Bu durumda irtikâba maruz bırakılan mağdur, yararı sunan veya yarar vaadinde bulunan ise suçtan zarar gören olacaktır.¹⁷

¹² Üzülmöz, a.g.m., s. 276.

¹³ M. Reis Koca, “İrtikâp Suçu”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, S. 6 (2016): s. 251.

¹⁴ Yargıtay 5. CD. 20.02.2020 T. 2017/1495 E. 2020/9248 K.

¹⁵ Nur Centel, Hamide Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 17. bs. (İstanbul: Beta, 2020), s. 978.

¹⁶ Özbek, vd., a.g.e., s. 960/ Koca ve Üzülmöz, A.g.e., s. 883.

¹⁷ Mehmet Nihat Kanbur, “6352 Sayılı Kanun Değişiklikleri Çerçevesinde Türk Ceza Hukukunda İrtikâp Suçu (TCK m.250)” *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, S. 2 (Aralık/2013) s. 1184. / Tezcan, vd., a.g.e., s. 1280.

Öğretide, yalnız gerçek kişilerin mağdur olabileceği, tüzel kişilerin mağdur değil ancak suçtan zarar gören olabileceği görüşü ileri sürülürken¹⁸; diğer bir görüş tüzel kişilerin de suçun mağduru olabileceği yönündedir.¹⁹

IV- Suçun Unsurları

A-Maddi Unsur

Bir suçun kurucu unsurlarından olan maddi unsur, dış âleme yansıyan bir hareket ve bu hareket ile nedensellik bağı bulunan bir neticenin meydana gelmesidir.²⁰ İrtikâp suçu icbar suretiyle, ikna suretiyle ve hatadan yararlanmak suretiyle olmak üzere üç işleniş şekli bulunmaktadır. İcbar, ikna, hatadan yararlanma irtikâp suçunun seçimlik hareketleri olmayıp suç işleniş şekilleri olduğundan icbar suretiyle irtikâp, ikna suretiyle irtikâp ve hatadan yararlanmak suretiyle irtikâp suçunun maddi unsurları ayrı ayrı incelenecektir.²¹

1-İcbar Suretiyle İrtikâp

TCK m. 250/1'de "*Görevinin sağladığı nüfuzu kötüye kullanmak suretiyle kendisine veya başkasına yarar sağlanmasına veya bu yolda vaatte bulunulmasına bir kimseyi icbar eden kamu görevlisi, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır*" denilmektedir. İcbar suretiyle irtikâp suçunun oluşması için gerekli olan baskı ve zorlama için kanunda "icbar" ifadesi kullanılmakta ve mahiyeti TCK m. 250/1'de "*Kamu görevlisinin haksız tutum ve davranışları karşısında, kişinin haklı bir işinin gereği gibi, hiç veya en azından vaktinde görülmeyeceği endişesiyle, kendisini mecbur hissederek, kamu görevlisine veya yönlendireceği kişiye menfaat temin etmiş olması halinde, icbarın varlığı kabul edilir*" şeklinde açıklanmaktadır.

Kamu görevlisi görevinin gereklerini yapmayarak, muhatabında, işinin yapılmayacağı veya gereği gibi yapılmayacağı endişesi oluşturan ve yarar sağlamaya veya yarar vaadinde bulunmaya mecbur hissettiren tutum ve davranışlarda bulunmaktadır.²² Bir başka ifade ile kamu görevinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılarak, muhatap, yarar sağlaması veya yarar vaadinde bulunması için zorlanmaktadır.²³ Ancak zorlama maddi değil, mağdurda, işinin yapılmayacağı veya gereği gibi yapılmayacağı endişesi oluşturan, menfaat temin etmeye veya menfaat temin etme vaadinde bulunmaya mecbur hissettiren manevi bir zorlamadır. Mağdurun iradesi manevi zorlama ile baskı altına alınmakta; mağdur zorlama karşısında başka türlü davranmasının mümkün olmadığını düşünerek kamu görevlisinin istek ve zorlaması doğrultusunda davranmaktadır.²⁴ Yargıtay, aşağıda ilgili kısımları verilen kararında şu ifadelere yer vermiştir:

¹⁸ Özbek, vd., a.g.e., s.960. / Tezcan, vd., a.g.e., s. 1280.

¹⁹ Evik, A.g.m., s. 61.

²⁰ Sulhi Dönmezer ve Sahir Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, 14. bs. (İstanbul: Der, 2019) s. 10.

²¹ Üzülmöz, A.g.m., s. 277.

²² Zeki Hafizoğulları ve Muharrem Özen. *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Millete ve Devlete Karşı Suçlar*, 1. Bs. (Ankara: US-A 2016) s. 24.

²³ Üzülmöz, A.g.m., s. 279.

²⁴ Yurtcan, A.g.e., s. 55.

“...Mağdurun iradesini baskı altında tutmaya elverişli olmak koşuluyla doğrudan doğruya veya dolaylı biçimde yapılan her türlü zorlayıcı hareketin icbar kavramına dahil olduğu, manevi cebrin, belli bir şiddete ulaşması, ciddi olması, mağdurun baskının etkisinden kolaylıkla kurtulma olanağının bulunmamasının gerektiği...”²⁵

İcbar suretiyle irtikâp suçunda icbar; yağma suçunu oluşturacak boyutta cebir ve tehdit içermemeli; mağdurdaki endişe, yarar sağlamaz veya yarar vaadinde bulunmazsa işinin yapılmayacağı veya gereği gibi yapılmayacağı endişesini aşacak boyutta olmamalıdır.²⁶ Madde gerekçesinde icbarın, yağma suçunu oluşmasına neden olan cebir ve tehdit boyutuna varmaması gerektiği ifade edilmektedir.

Kamu görevlisinin tutum ve davranışlarında icbarın var olup olmadığını objektif olarak genel hayat tecrübelerine göre belirlenmesi gerekir.²⁷ Kamu görevlisinin tutum ve davranışları genel hayat tecrübelerine göre icbar boyutunda olmamasına rağmen, muhatabın yarar sağlaması veya yarar vaadinde bulunması halinde başka bir suç oluşabilecekse de irtikâp suçu oluşmaz.

İrtikâp suçunun oluşması için öncelikle kamu görevlisinin görevinin sağladığı nüfuzu kötüye kullanmış olması gerekir.²⁸ Nüfuz, kamu görevlisinin sahip olduğu yasal yetkililerdir.²⁹ Bir başka ifade ile nüfuz, görevi tanımlayan ve görevin içeriğini belirleyen kanunun kamu görevlisine sağladığı kamusal güçtür.³⁰ Nüfuzun kötüye kullanılması; kamu görevlisinin mevzuat gereği görevine giren bir iş veya işlem yaparken kamusal gücü mevzuatın belirlediği usul ve esaslara göre kullanmaması,³¹ görevinin sağladığı etkinliği haksız yarar sağlama amacıyla kullanmasıdır.³² Kamu görevlisi görev ve yetkisine girmeyen bir konuda mağduru menfaat sağlamaya icbar etmesi başka bir suç oluşturursa da irtikâp suçunu oluşturmaz.

İcbar suretiyle irtikâp icrai hareket ile işlenebilen ani suçtur. Kamu görevlisi tarafından, mağdur, işinin yapılmayacağı veya gereği gibi yapılmayacağı endişesi oluşturarak yarar sağlamaya veya yarar vaadinde bulunmaya icbar edildiği an suç oluşacak;³³ yararın sağlanması veya yarar vaadinde bulunulması ile tamamlanmış olacaktır. Diğer bir ifade ile icbar suretiyle irtikâp suçu kamu görevinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılarak kamu görevlisinin muhatabını tazyik etmesi ile başlayacak, muhatabın tazyikin etkisinden kurtulma imkânı bulamadığı için mecburiyet duyarak menfaat sağladığı veya menfaat vaadinde bulunduğu tamamlanmış olacaktır.³⁴ Suçun tamamlanmış olması için yarar sağlama vadinin yapılması yeterlidir; yararın fiilen sağlanmış olması gerekmemektedir.

²⁵ Yargıtay 5. CD. 02.05.2014 T. 2014/2966 E. 2014/4881 K.

²⁶ Kanbur, A.g.m., s. 1189.

²⁷ Kanbur, A.g.m., s. 1190.

²⁸ Evik, A.g.m., s. 61.

²⁹ Yurtcan, A.g.e., s. 56.

³⁰ Hafizoğulları ve Özen, A.g.e., s. 23.

³¹ Hafizoğulları ve Özen, A.g.e., s. 24.

³² Kanbur, A.g.m., s.1187.

³³ Hafizoğulları ve Özen, A.g.e., s. 25.

³⁴ Turabi, A.g.e., s. 67.

2-İkna Suretiyle İrtikâp

TCK m.250/2'de "Görevinin sağladığı güveni kötüye kullanmak suretiyle gerçekleştirdiği hileli davranışlarla, kendisine veya başkasına yarar sağlanmasına veya bu yolda vaatte bulunulmasına bir kimseyi ikna eden kamu görevlisi, üç yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır" denilmektedir. İkna suretiyle irtikâpta, kamu görevlisi tarafından kamu görevinin sağladığı güven kötüye kullanılarak ve hileli davranışlarla, mağdurda yarar sağlama veya yarar vaadinde bulunmanın gerekliliği yönünde kanaat oluşturulmaktadır.³⁵ Diğer bir ifade ile bireylerin kamu görevlilerinin görev ve yetkilerini yasalara uygun olarak yapacaklarına duydukları inanç ve güvenden faydalanılarak, bireyin iradesi hileli yollarla yanıltılıp yarar sağlama veya yarar vaadinde bulunmanın gereğine inandırılmaktadır.³⁶ Yargıtay, aşağıda ilgili kısımları verilen kararında şu ifadelere yer vermiştir:

"...Görevlerinin sağladığı güveni kötüye kullanmak suretiyle, pul ve benzeri masraflar adı altında veya sistemde arıza olması nedeniyle makbuz verilemediğini söyleme şeklindeki hileli davranışlarla çeşitli kişilerden para alarak kendilerine menfaat temin eden mahkeme görevlilerinin eylemleri TCK'nın 2050/2 maddesinde düzenlenen ikna suretiyle irtikâp suçu niteliğindedir..."³⁷

İcbar suretiyle irtikâpta mağdur, yarar sağlama ve yarar vaadinde bulunmanın yasal gereklilik olmadığını bilmesine rağmen kamu görevlisinin tutum ve davranışlarından işinin yapılmayacağı veya gereği gibi yapılmayacağı endişesine kapılıp mecburiyet duygusuyla yaparken; ikna suretiyle irtikâpta mağdur yarar sağlama ve yarar vaadinde bulunmanın yasal gereklilik olmadığını bilmemektedir.³⁸ İcbar suretiyle irtikâpta muhatabın iradesi zorlanmakta; ikna suretiyle irtikâpta ise muhatabın iradesi aldatıcı mahiyette kurnazlıkla etki altına alınmaktadır.³⁹

İkna suretiyle irtikâp suçunun oluşması için salt güvenin kötüye kullanılması veya salt hileli davranışlar yetmez; bu ikisi arasında nedensellik bağı da olmalıdır. Bu iki husus arasında nedensellik bağı olmazsa suç dolandırıcılık veya görevi kötüye kullanma olabilirse de ikna suretiyle irtikâp suçu olamaz.⁴⁰

İkna suretiyle irtikâp suçu icrai hareket ile işlenebilen ani bir suçtur. Kamu görevlisi, muhatabını, kendisine veya başkasına yarar sağlamaya veya yarar sağlama vaadinde bulunmaya ikna ettiği an suç işlenmiş olur.

3-Hatadan Yararlanmak Suretiyle İrtikâp

Kamu görevlisi görevinin sağladığı güveni kötüye kullanarak, mağdurun bilgisizlik veya dalgınlıkla düştüğü hatayı bilerek; mağdurun, yarar sağlamasına veya yarar sağlama vaadinde bulunmasına sessiz kalmaktadır.

³⁵ Üzülmöz, A.g.m., s. 290.

³⁶ Kanbur, A.g.m., s. 1192.

³⁷ Yargıtay 5. CD. 24.09.2012 T. 2011/4057 E. 2012/9283 K.

³⁸ Üzülmöz, A.g.m., s. 289.

³⁹ Yurtcan, A.g.e., s. 58.

⁴⁰ Hafizoğulları ve Özen, A.g.e., s. 26.

Mağdurun, kamu görevlisi tarafından hileli icrai hareketlerle yanıltılarak yarar sağlama veya yarar vaadinde bulunulması gerektiğine inandırılması halinde ikna suretiyle irtikâp suçu; kamu görevlisinin icrai hareketi olmaksızın mağdurun kendiliğinden yanılarak yarar sağlaması veya yarar vaadinde bulunmasına kamu görevlisinin sesiz kalması halinde hatadan yararlanmak suretiyle irtikâp suçu oluşur.⁴¹ Yargıtay, aşağıda ilgili kısımları verilen kararında şu ifadelere yer vermiştir:

“...Hatadan yararlanmak suretiyle irtikâp suçunun yasal unsurunun failin zorlayıcı veya ikna edici hiçbir davranışı olmadığı halde herhangi bir sebepten, yani kişinin bilgisizliği, tecrübesizliği veya hatasından yararlanarak menfaat temin etmesi ve mağdurun düştüğü bu hatada sanığın etkisinin olmaması gerektiği...”⁴²

Hatadan yararlanmak suretiyle irtikâpta mağdur, kamu görevlisinin yapmakla yükümlü olduğu idari işlem veya eylemin içerik ve sınırlarını bilmemesi veya eksik bilmesi nedeniyle hataya düşmeli;⁴³ hataya düşme kamu görevlisinin filinden kaynaklanmamalı, icrai veya ihmali bir hareketi ile hataya düşürmemiş olmalı, sadece hatasından yararlanmış olmalıdır. Aksi halde ikna suretiyle irtikâp suçu oluşacaktır. Yargıtay, aşağıda ilgili kısımları verilen kararında şu ifadelere yer vermiştir:

“...Yetki ve olanaklarını yasalara uygun kullanacağı beklentisi ve inancıyla kamu görevlisi olan sanığa başvuran katılanın borcunu ödemek istediğini bildirip parayı teslim ettiği, sanığın usulüne uygun ödeme yöntemlerini katılana bildirmek yerine onun inanç ve güveninden faydalanarak parasını alıp çıkar sağlama fiilinin TCK'nın 250/3. maddesine uyan hatadan yararlanmak suretiyle irtikâp suçunu oluşturduğu...”⁴⁴

Hatadan yararlanmak suretiyle irtikâp suçu icrai hareketle değil ihmali hareketle işlenebilen suçtur. İhmali hareket kamu görevlisinin hataya düşen kişiyi uyarması gerekirken uyarmaması ve bunun sonucunda yarar sağlanması ve yarar vaadinin yapılmasıdır.⁴⁵

4-Yarar Sağlanması Yarar Sağlama Vaadinde bulunulması

Yarar sağlama bir şey üzerinde tasarruf edebilecek duruma gelme, bir yararın elde edilmesidir.⁴⁶ Yarar vaadi ise yarar sağlanacağına dair mağdurun söz vermesidir. Suçun oluşması için yararın sağlanacağı konusunda söz verilmesi yeterlidir. Yarar veya yarar vaadi kamu görevlisine veya kamu görevlisinin yönlendirmesiyle üçüncü bir kişiye yapılabilir.⁴⁷

B-Manevi Unsur

İrtikâp kasten işlenebilen bir suçtur.⁴⁸ Kast TCK m. 21/1'de “suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesi” olarak tanımlanmaktadır.

⁴¹ Koca, A.g.m., s. 264.

⁴² Yargıtay 5.CD. 07.09.2020 T. 2016/7358 E, 2020/12093 K.

⁴³ Hafizoğulları ve Özen, A.g.e., s. 28.

⁴⁴ Yargıtay 5. CD. 16.04.2014 T. 2013/366 E. 2014/4275 K.

⁴⁵ Hafizoğulları ve Özen, A.g.e., s. 28.

⁴⁶ Kanbur, A.g.m., s. 1195.

⁴⁷ Üzülmöz, A.g.m., s. 279.

⁴⁸ Evik, A.g.m., s. 70.

İcbar suretiyle irtikâpta; fail görevinin sağladığı nüfuzu kötüye kullandığını, muhatabının kendisine veya başka bir kişiye yarar veya yarar vaadinde bulunmaya icbar ettiğini bilmesi ve bunu istemesi gerekir. İkna suretiyle irtikâpta; fail görevinin sağladığı güveni kötüye kullandığını, muhatabını ikna ederek kendisine veya bir başkasına yarar sağlanmasını veya yarar vaadinde bulunulmasını sağladığını bilmesi ve bunu istemesi gerekmektedir. Hatadan yararlanmak suretiyle irtikâpta; fail yanılığa düşen muhatabının yanılığını düzeltmemesi halinde kendisine veya bir başkasına yarar sağlanacağını yarar vaadinde bulunulacağını bilmesi ve bunu istemesi gerekir.⁴⁹

İrtikâp suçunun taksirli şekli bulunmamaktadır.⁵⁰ Taksir, CMK m. 22/2’ de “dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla, bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen neticesi öngörülmeyle gerçekleştirilmesi” olarak; bilinçli taksir CMK m. 22/3 de “kişinin öngördüğü neticeyi istememesine karşın, neticenin meydana gelmesi” olarak tanımlanmaktadır. TCK m.22/1’de ise “*Taksirle işlenen fiiller, kanunun açıkça belirttiği hallerde cezalandırılır.*” denilmektedir. Kanunda irtikâp suçunun taksirle işlenebileceğini belirten bir hüküm bulunmamaktadır.

İrtikâp suçunun olası kastla işlenip işlenemeyeceği hususu öğretide tartışmalıdır. Bir görüşe göre irtikâp suçu olası kastla işlenebilir.⁵¹ Katıldığımız diğer görüşe göre ise irtikâp suçu olası kastla işlenemez.⁵² TCK m. 21/2’de “Kişinin, suçun kanuni tanımındaki unsurların gerçekleşebileceğini öngörmesine rağmen, fiili işlemesi halinde olası kast vardır...”. Denilmektedir. Bu tanımlamanın ışığında icbar suretiyle irtikâp suçunu ele alırsak; kamu görevlisi bir yandan yarar sağlanması veya yarar sağlama vaadinde bulunulması için bir kimseye zorlamada bulunacak öbür yandan yarar sağlanmasını veya yarar sağlama vaadinde bulunulmasını istememiş, sadece öngörmüş olacak; aynı şekilde ikna suretiyle irtikâp suçunda da kamu görevlisi bir yandan yarar sağlanması veya yarar sağlama vaadinde bulunulması için bir kimseyi ikna edecek öbür yandan yarar sağlanmasını veya yarar sağlama vaadinde bulunulmasını istememiş, sadece öngörmüş olacak; bu tasavvur mantığa uygun olmaz. Dolayısıyla irtikâp suçu yapısı gereği olası kastla işlenmesi mümkün değildir.

Suçun Özel Görünüm Şekilleri

A-Teşebbüs

TCK’nın 250. maddesinin düzenlenişine bakıldığında irtikâp suçunda, yarar sağlanmasıyla yarar vaadinde bulunulmasının aynı sonucu bağlandığı görülür. Madde gerekçesinde yarar vaadinde bulunulması halinde aslında suçun tamamlanmamış olduğu, takip edilen suç politikası gereği tamamlanmış suç gibi ceza öngörüldüğü belirtilmektedir. Tezcan’a göre “İrtikâp suçu, yararın vaad edilmesiyle birlikte tamamlanır, sağlanması ile birlikte sona erer”.⁵³

⁴⁹ Üzülmüş, A.g.m., s. 292.

⁵⁰ Hafizoğulları ve Özen, A.g.e., s. 29.

⁵¹ Yerdelen a.g.m., s. 465. / Kanbur, A.g.m., s. 1197. / Koca, A.g.m., s. 266. / Özbek, vd., a.g.e., s. 971.

⁵² Evik, A.g.m., s. 71. / Hafizoğulları ve Özen, A.g.e., s. 29.

⁵³ Tezcan, vd., a.g.e., s. 1294.

İcbar suretiyle irtikâp ve ikna suretiyle irtikâp icrai hareketle işlenebilmektedir. Failin mağduru icbar edici davranışları ile ikna edici hileli davranışları icrai hareketlerdir.

Fail bu icrai hareketlerinin etkisiyle mağdurun yarar sağlaması veya yarar vaadinde bulunmasıyla suç tamamlanmış olur. Yargıtay, aşağıda ilgili kısımları verilen kararında şu ifadelere yer vermiştir:

“...Vergi mükellefi olan müdahili mali araştırmaya tabi tutup fazla vergi keseceğinden bahisle korkutarak komşusu ve arkadaşı olan diğer sanık vasıtasıyla para talep ettiği, katılanın isteği kabul etmiş gözükerek 20.03.2002 günü C. Savcılığına müracaat edip durumu bildirdiği, suçun ve faillerin belirlenmesi amacıyla tespiti yapılan para ve çekin katılan tarafından sanık N...’ye ait işyerinde teslim edilmesini müteakip yapılan operasyonla suça konu çek ve paranın sanığın işyerinde bulunan kutuda gizlenmiş olarak bulunduğu anlaşıldığı karşısında, sabit olan ancak, henüz menfaat vaaadinin sağlanamamış olması ve olayın ortaya çıkarılması için para ve çekin verilmiş olması nedeniyle teşebbüs aşamasında kalan cebri irtikâba teşebbüs ve buna katılma niteliğinde...”⁵⁴

TCK m. 35/1’de “Kişi, işlemeyi kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlayıp da elinde olmayan nedenlerle tamamlayamaz ise teşebbüsten dolayı sorumlu tutulur” denilmektedir. Buna göre fail icbar ve hileli davranışlarla ikna hareketlerine başlamasına rağmen failin dışındaki bir nedenle hareketlerin tamamlanamaması veya icbar veya ikna hareketleri tamamlanmış olsa bile ne “yarar” nede “yarar vaadi” sağlanamamış ise suç teşebbüs aşamasında kalmış olacaktır.⁵⁵ Fail icbar edici davranışlarda bulunuyor, mağdur etkilenmiyorsa veya fail hileli davranışlarla ikna edici hareketlerde bulunuyor, mağdur aldatılmıyorsa suç teşebbüs aşamasında kalmış olur.⁵⁶ Diğer bir ifade ile kamu görevlisi irtikâp araçlarını kullanır mağdur reddederse suç teşebbüs aşamasında kalmış olur.⁵⁷ Öğretide, hatadan yararlanmak suretiyle irtikâbın, kamu görevlisinin mağdurun hatasına sessiz kalarak ihmali davranışla işlenebilen neticesi harekete bitişik suçlardan olması gerekçesiyle teşebbüse müsait olmadığı görüşü ileri sürülürken⁵⁸; diğer bir görüş, failin, hataya düşen mağdurun hata yaptığını anlamasını engelleyici hareketleri yapmaktayken failin bağlı olduğu kurum amirinin müdahalede bulunması örneğinde olduğu gibi hareketin kısımlara bölünebildiği hallerde teşebbüsün söz konusu olabileceğini ileri sürmektedir.⁵⁹

TCK m. 36/1’de “Fail, suçun icra hareketlerinden gönüllü vazgeçer veya kendi çabalarıyla suçun tamamlanmasını veya neticenin gerçekleşmesini önlerse, teşebbüsten dolayı cezalandırılmaz; fakat tamam olan kısım esasen bir suç oluşturduğu takdirde, sadece o suça ait ceza ile cezalandırılır” denilmektedir. İcbar ve ikna suretiyle irtikâpta gönüllü vazgeçme mümkündür. Fail tutum ve davranışlarıyla başladığı mağduru icbar edici hareketlerini veya başladığı ikna edici hileli hareketlerini tamamlamadan ve mağdur yarar sağlamadan ve yarar vaadinde bulunmadan hareketlerinden gönüllü olarak vazgeçebilir.

⁵⁴ Yargıtay 5. CD. 05.11.2011 T. 2007/4995 E. 2011/21609 K.

⁵⁵ Kanbur, A.g.m., s. 1199.

⁵⁶ Üzülmöz, A.g.m., s. 293.

⁵⁷ Turabi, A.g.e., s. 60.

⁵⁸ Koca, A.g.m., s. 268. / Akçin, a.g.e., s. 575.

⁵⁹ Evik, A.g.m., s.72.

Gönüllü vazgeçme halinde vazgeçme anına kadar yapılan eylem suç oluşturmuyorsa fail cezalandırılmaz; vazgeçme anına kadar yapılan eylem suç oluşturuyorsa fail o suça ait ceza ile cezalandırılır.⁶⁰

B-İştirak

TCK m. 37/1’de “Suçun kanuni tanımında yer alan fiili birlikte gerçekleştiren kişilerden her biri, fail olarak sorumlu olur.” şeklindeki düzenlemeden hareketle suçun kanuni tanımında yer alan fiilin bir kişi tarafından yalnız başına gerçekleştirilmesine müstakil faillik, suçun kanuni tanımında yer alan fiilin birden fazla kişi tarafından birlikte gerçekleştirilmesine müşterek faillik olarak nitelendirilebilir.⁶¹ İrtikâp suçu özgü suç olup, fail sadece kamu görevlisi olabileceğinden kamu görevlisi olmayanlar müstakil veya müşterek fail olamazlar.⁶²

TCK m. 37/2’de “Suçun işlenmesinde bir başkasını araç olarak kullanan kişi de fail olarak sorumlu tutulur” şeklindedir. Bu durumda özgü suçlarda, özgü bir suçu işleyebilme koşullarına haiz olmayan bir kimsenin, bu koşullara haiz olan bir kimseye özgü bir suçu işletmesi halinde suçu işleyen özgü suç failinin yerine geçer.⁶³ Örneğin Bir kimsenin kamu görevlisini cebir veya tehdit ile hakimiyeti altına alıp irtikap suçunu işletmesi halinde kamu görevlisinin işleyeceği irtikap fiillerinden sorumlu olacaktır.⁶⁴

TCK m. 40/2 hükmü “Özgü suçlarda, ancak özel faillik niteliğini taşıyan kişi fail olabilir. Bu suçların işlenişine iştirak eden diğer kişiler ise azmettiren veya yardım eden olarak sorumlu tutulur.” şeklindedir. Buna göre kamu görevlisi dışındaki bir kişi suça iştirak ederse azmettiren ya da yardım eden sıfatıyla sorumlu olacaktır. Azmettiren, suç işleme konusunda hiçbir düşünce ve isteği bulunmayan kişiye yapacağı yönlendirme ile suç işleme kararı vermesini sağlayandır.⁶⁵ TCK m.39/2’de suç işlemeye teşvik etme, suç işleme kararını kuvvetlendirme, fiilin işlenmesinden sonra yardımda bulunacağını vaat etme, suçun nasıl işleneceği hususunda yol gösterme, fiilin işlenmesinde kullanılan araçları sağlama veya suçun işlenmesinden önce yahut işlenmesi sırasında yardımda bulunarak icrasını kolaylaştırma eyleminde bulunan kişinin işlenen suçtan dolayı yardım eden sıfatıyla sorumlu olacağı belirtilmektedir. Yargıtay, aşağıda ilgili kısımları verilen kararında şu ifadelerle yer vermiştir:

“...Eylem tarihinde S. Belediye Başkanlığında işçi olarak çalıştığı anlaşılan sanığın, hakediş belgelerinin düzenlenmesinde ve ödemelerde görevli olup olmadığı araştırılarak, görevli olmadığı belirlenmesi halinde, özgü suç niteliğinde olan irtikâp suçundaki hukuki sorumluluğunun TCK'nın 40/2. maddesine göre azmettiren veya yardım eden olarak değerlendirilebileceği gözetilmeksizin, eksik inceleme ve yetersiz gerekçeyle yazılı şekilde hüküm kurulması...”⁶⁶

⁶⁰ Kanbur, A.g.m., s. 1199.

⁶¹ Dönmezer ve Erman, A.g.e., s. 817-818.

⁶² Koca ve Üzülmöz, A.g.e., s. 896

⁶³ Dönmezer ve Erman, A.g.e., s. 824

⁶⁴ Özbek, vd., a.g.e., s.976.

⁶⁵ Dönmezer ve Erman, A.g.e., s. 833.

⁶⁶ Yargıtay 5. CD. 10.12.2013 T. 2012/12498 E. 2013/11962 K.

C-İçtima

TCK m. 42/1’de “*Biri diğerinin unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturması dolayısıyla tek fiil sayılan suçta bileşik suç denir. Bu tür suçlarda içtima hükümleri uygulanmaz*” denilmektedir. İrtikâp suçu işlenirken, irtikâbın unsur veya ağırlaştırıcı sebebi olmayan bir başka suç daha işlenirse irtikâbın dışında ayrı bir suç oluşur. Örneğin ikna suretiyle irtikâp suçu işlenirken evrakta sahtekârlık da yapılmışsa, evrakta sahtekârlık ikna suretiyle irtikâp suçunun unsuru veya ağırlaştırıcı sebebi olmadığından iki ayrı suç oluşmuş olacak, her iki suçta ayrı ayrı ceza verilip cezaların içtimaı gerekecektir.⁶⁷

İcbar suretiyle irtikâpta fail, mağdura karşı olan tutum ve davranışlarıyla yarar sağlanmaması veya yarar vaadinde bulunulmaması halinde işleminin yapılmayacağı, dolayısıyla bundan zarara uğrayacağını göstermiş olmakla aslında mağduru tehdit etmiş olmaktadır. Ancak bu, icbar suretiyle irtikâp suçunun unsuru olduğundan bileşik suç hükümlerine göre hareket edilerek, faile ayrıca tehdit suçundan dolayı ceza verilmeyecektir.⁶⁸

Fail irtikâp teşkil eden fiili aynı kişiye karşı farklı zamanlarda işleyeceğine karar verip o fiili birden fazla kere işlemesi halinde zincirleme suç hükümlerinin uygulanması gerekir.⁶⁹ 5237 sayılı TCK m 43/1’ de zincirleme suç şöyle tanımlanmaktadır:

“Bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi durumunda, bir cezaya hükmedilir. Ancak bu ceza, dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılır. Bir suçun temel şekli ile daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli şekilleri, aynı suç sayılır. Mağduru belli bir kişi olmayan suçlarda da bu fıkra hükmü uygulanır”.

TCK’nın 43. maddesinde; bir suçun temel şekli ile daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli şekilleri, aynı suç sayılacağı belirtildiğinden; örneğin, fail irtikâp teşkil eden fiili aynı kişiye karşı farklı zamanlarda işleyeceğine karar verip hem icbar suretiyle hem ikna suretiyle işlemesi halinde zincirleme suç hükümleri uygulanarak bir cezaya hükmedilecek ancak bu ceza, dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılabilecek; artırılmasına esas alınacak temel ceza müeyyidesi daha ağır olan icbar suretiyle irtikâp türünün cezası olacaktır.⁷⁰

Fail suç teşkil eden fiili aynı kişiye karşı farklı zamanlarda işleyeceğine karar verip o fiili birden fazla kere işlemesi halinde zincirleme suç kuralları uygulanır. Ancak TCK m. 43/2’de yer alan “*Aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi durumunda da, birinci fıkra hükmü uygulanır.*” hükmü gereğince irtikâp suçunun tek fiille birden fazla kişiye karşı işlenmesi halinde de zincirleme suç kurallarının uygulanması gerekecektir.⁷¹

⁶⁷ Evik, A.g.m., s. 73.

⁶⁸ Koca ve Üzülmöz, A.g.e., s.896

⁶⁹ Koca ve Üzülmöz, A.g.e., s.897

⁷⁰ Evik, A.g.m., s. 73.

⁷¹ Koca ve Üzülmöz, A.g.e., s.897

V-Soruşturma Usulü ve Yaptırım

İrtikâp suçu sadece kamu görevlileri tarafından işlenebilen bir suç olması nedeniyle suçun soruşturma ve kovuşturmasının 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'a göre yapılacağı akla gelebilirse de 3628 sayılı "Mal Bildiriminde Bulunulması Rüşvet ve Yolsuzlukla Mücadele Kanunu'nun 17. maddesinde soruşturma ve kovuşturmasında 4483 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanmayacağı belirtilen suçlar arasında irtikâp suçu da sayılmaktadır. Dolayısıyla irtikâp suçunun soruşturma ve kovuşturmasında 4483 sayılı Kanun değil 3628 sayılı Kanun'un uygulanması gerekmektedir.

Soruşturma ve kovuşturması 4483 sayılı Kanun'a tabi olan suçlarda soruşturmaya başlanabilmesi için kamu görevlisinin bağlı olduğu kurumdan izin alınması gerekli iken; soruşturması 3628 sayılı Kanun'a tabi olan suçlarda soruşturma izninin alınması gerekmeksizin Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma doğrudan başlatılabilir; ilgili kuruma sadece bildirimde bulunulur.

İcbar suretiyle irtikâpta 5 yıldan 10 yıla kadar hapis; ikna suretiyle irtikâpta 3 yıldan 5 yıla kadar hapis, hatadan yararlanmak suretiyle irtikâpta 1 yıldan 3 yıla kadar hapis yaptırımı öngörülmüştür. Kanun irtikâp suçlarının işleniş tarzlarına göre ağırdan daha hafife doğru giderek cezalandırmaktadır.

Sonuç

İcbar suretiyle irtikâp suçunu düzenleyen 5237 sayılı TCK'nın 250. maddesinin 1. fıkrasının 1. cümlesi "Görevinin sağladığı nüfuzu kötüye kullanmak suretiyle kendisine veya başkasına yarar sağlanmasına veya bu yolda vaatte bulunulmasına bir kimseyi icbar eden kamu görevlisi, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır" şeklindedir. İkna suretiyle irtikâp suçunun düzenlendiği 2. fıkra "Görevinin sağladığı güveni kötüye kullanmak suretiyle gerçekleştirdiği hileli davranışlarla, kendisine veya başkasına yarar sağlanmasına veya bu yolda vaatte bulunulmasına bir kimseyi ikna eden kamu görevlisi, üç yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır" şeklindedir. TCK m. 250/1-2'de geçen "yarar sağlanmasına veya bu yolda vaatte bulunulmasına" ifadesinden anlaşılacağı gibi suçun konusunu "yarar" ve "yarar vaadi" oluşturmaktadır. Düzenlemede yarar sağlanmasına da yarar vaadinin sağlanmasına da aynı yaptırım öngörülmüştür. Eğer "yarar sağlanmasına veya bu yolda vaatte bulunulmasına" ifadesine değil de "yarar sağlanmasına" ifadesine yer verilmiş olsaydı; muhatap yarar sağlanmasına icbar veya ikna edilir, muhatap yarar vaadinde bulunur ancak yarar sağlamamış olursa, suç teşebbüs aşamasında kalmış olurdu.

Diğer yandan 02.07.2012 tarih ve 6352 sayılı Kanun'un 67. maddesi ile 5327 sayılı TCK'nın 250. maddesinin 1. fıkrası değiştirilmiş; ayrıca 4. fıkra olarak bir fıkra eklenmiştir. TCK'nın 250. maddesinin 1. fıkrasına eklenen cümle "Kamu görevlisinin haksız tutum ve davranışları karşısında, haklı bir işinin gereği gibi, hiç veya en azından vaktinde görülmeyeceği endişesiyle, kendisini mecbur hissederek, kamu görevlisine veya yönlendireceği kişiye menfaat temin etmiş olması halinde, icbarın varlığı kabul edilir" şeklindedir. İcbarın tanımının yapıldığı bu düzenlemede "menfaat temin etmiş olması" ifadesine yer verilmiştir. Menfaat ve yarar aynı anlama gelmelerine rağmen 1. cümlede yarar terimi kullanılırken, terim birliğine özen gösterilmeyerek, 2. cümlede menfaat terimi kullanılmıştır. Ayrıca yarar sağlama ve yarar sağlama vaadinde bulunulmasına icbarı aynı müeyyideye bağlamış olmasına rağmen, icbarın tanımlanmasının yapıldığı 2. cümlede menfaat temin etmeden bahsedilmiş, menfaat vaadi temin etmeden bahsedilmemiştir.

4. fıkra da “İrtikâp edilen menfaatin değeri ve mağdurun ekonomik durumu göz önünde bulundurularak, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarısına kadar indirilebilir” denilmektedir. Bu fıkra da menfaatin değerinden bahsedilmiş menfaat vaadine konu değerden bahsedilmemiştir. Yarar sağlanması ile yarar vaadinin sağlanması karşılaştırıldığında yarar sağlanmasının daha vahim olduğunu söylemek mümkündür. Yarar sağlanmasında, menfaatin değeri esas alınarak cezada indirim gidilebilme imkânı tanınıp; yarar vaadinde, yarar vaadine konu değer esas alınarak indirim gidilebilme imkânı tanınmaması amaçlanmış olamayacağına göre; bu, terimlerin özenle kullanılmamış olmasıyla açıklanabilir.

KAYNAKÇA

- Akçin, İhsan. *Kamu İdaresinin Güvenirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar*, 3. bs. Ankara: Adalet, 2021.
- Centel, Nur ve Hamide Zafer. *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 17. bs. İstanbul: Beta, 2020.
- Dönmezer, Sulhi ve Sahir Erman. *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, 14. bs. İstanbul: Der, 2019.
- Evik, Vesile Sonay. “İrtikâp Suçu” *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 6, S. 2 (Temmuz/2007): s. 47-74.
- Hafızoğulları, Zeki ve Muharrem Özen. *Türk Ceza Hukuku Özel hükümler Millete ve Devlete Karşı Suçlar*, 1. bs. Ankara: US-A 2016.
- Kahraman, Recep. “ İrtikâp ve Rüşvet Suçları Bakımından İcbar Karinesinin Ceza Sorumluluğuna Ektisi” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* C.141, S. 31 (2019): s. 209-225.
- Kanbur, Mehmet Nihat. “6352 Sayılı Kanun Değişiklikleri Çerçevesinde Türk Ceza Hukukunda İrtikâp Suçu (TCK m.250)” *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, S. 2, (Aralık/ 2013): s. 1177-1207.
- Karakehya, Hakan. “Olası Kast” *Ceza Hukuku Dergisi*, C.1, S.2 (Aralık/2006): s. 19-46.
- Koca, M. Reis. “İrtikâp Suçu” *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, S. 6 (2016): s. 247-279.
- Koca, Mahmut ve İlhan Üzülmez. *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 2. bs. Ankara: Adalet, 2015.
- Soyaslan, Doğan. *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 13. bs. Ankara: Yetkin, 2020.
- Özen, Mustafa. *Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 5.bs. Ankara: Adalet, 2021.
- Özbek, Veli Özer, vd. *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 6. bs. Ankara: Seçkin, 2014.
- Tezcan, Durmuş, vd. *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, 19. bs. Ankara: Seçkin 2021.
- Toroslu, Nevzat ve Haluk Toroslu. *Ceza Hukuku Özel Kısım*. Ankara: Savaş,2021.
- Turabi, Selami. *İrtikâp Suçları (5237 Sayılı TCK 250)*, 1. bs. Ankara: Seçkin 2009.
- Tüysüz, Fırat. “İrtikâp Suçu” *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 2 (2015): s. 258-283.
- Üzülmez, İlhan. “Yeni Ceza Kanununda İrtikâp Suçu (M.250)” *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 14, S. 2 (2006): s. 273-298.
- Yerdelen, Erdal. “İrtikâp Suçu (TCK m. 250)” *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 8, S. 2 (Aralık/2013): s. 445-480.
- Yokuş Sevük, Handan. *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 3. bs. Ankara: Adalet,2020.
- Yurtcan, Erdener. *Yargıtay Kararları Işığında Rüşvet-Zimmet-İrtikâp-Görevi Kötüye Kullanma*, 3. bs. Ankara: Seçkin 2020.